

John Mole

ELU NAGU KREEKA

LUGU HULLUST KOERAST, INGLISE MEHEST,
VAREMETEST,
RETSINAST JA EHTSATEST KREEKLASTEST

Inglise keelest tõlkinud Kai Vaarandi

 VARRAK

Originaali tiitel:

It's All Greek To Me!

A Tale of a Mad Dog and an Englishman,

Ruins, Retsina – and Real Greeks

John Mole

Nicholas Brealey Publishing

London

2004

This edition of „It's All Greek To Me!” first published
by Nicholas Brealey Publishing, 2004

This translation is published by arrangement
with Nicholas Brealey Publishing, London and Boston

Toimetanud Eve Võsu

Kaane kujundanud Mari Kaljuste

Copyright © John Mole 2004

© Tõlge eesti keelde. Kai Vaarandi, 2009

ISBN 978–9985–3–1830–0

Kirjastus Varrak

Tallinn, 2009

www.varrak.ee

Printon Trükikoda AS

Alexandrile, Kreekamaa pojale

SISUKORD

Proloog.....	9
Tee varemetesse	11
Pereasjad.....	18
Tehtud.....	26
Paanika	36
Elu nagu Kreeka e	43
Heraklese vägitööd	55
Unistuste saar.....	66
Katusepanek	78
Uued algused.....	96
Hector, kreeklaste nuhtlus	105
Jumalik sekkumine.....	118
Merejutud	129
Arkaadia taastamine	140
Riitused ja rituaalid	153
Maja hakkab valmis saama.....	165
Tallekesed tapale	177
Kreeka tantsud.....	190
Et in Arcadia ego	199
Elu möödanikus.....	214
Kreeklased toovad kingitusi.....	224
Ambroosia ja kartuli-hakklihavormiroog	235
Teel Türki	247

Traditsioonilised retseptid.....	256
Müütide õhkulaskmine	267
Lõpuks kodus	278
Epiloog.....	291
Tegelased	293
Tänuõnad.....	295

PROLOOG

Me armusime Kreekasse aastakümneid tagasi. Nagu paljud armulood, algas seegi lõunalauas – maitstes väikesi kalmaare, piimapõrsast, küpsetatud baklažaani, Kreeka salatit ning hapukat sidrunimaitselist retsinat – eksootilisi hõrgutisi, mis olid tulvil sensuaalseid lubadusi. Nii juhtuski, et kui mulle pakuti töökohta Kreekas, haarasime me võimalusest jalamaid kinni.

See oli rohkem kui kakskümmend viis aastat tagasi. Rahahükkuks oli drahm ning me elasime toona kuidagimoodi ära ilma mobiiltelefonide ja sülearvutite ja internetita. Kreeka ehitas end üles pärast sõjaväediktatuuri sünget seitseaastakut ning soovis saada Euroopa Liidu liikmeks.

Me elasime oliivisalus Ateena äärelinnas. Meie rõdust kasvas läbi iidvana puu. Köögi kraanikausi juurest avanes vaade Parnise mägedele, vannitoa kraanikausi äärest Pendeli mägedele. Küdooniad ja astelpihlakad kasvasid eesukse kõrval, mõrud apelsinid, millest moosi keedetakse, tagaukse juures. Vastavalt aastaajale korjasime me viigimarju, aprikoose ja viinamarju. Me virgusime rästaste sädina peale ning uinusime ööbikulaulu saatel. Enamik päevi aastast olid päikesepaistelised ning vein oli odavam kui vesi. See oli nagu öö ja päev võrreldes Londoni lõunaosaga, kus me varem elasime.

„Kuule Padakonn, ma ei taha mõeldagi siit äraminekust,” ohkas Arfa vähemalt kord nädalas. Ainus lohutus, mida talle pakkuda

sain, oli: „*Ti na kanoume?*” – mida me ikka teha saame? – tüüpiline Kreeka tõdemus elu paratamatuste palge ees.

Arfa ei ole minu naise tegelik nimi. See on tuletatud lausest „ain't pool klaasi” – „*just alf a glass*” – mida ta tavaliselt ikka vastab, kui talle veini pakutakse. Tagasihoidlikkuse mulje haihtub peatselt, sest tema klaasi tuleb lihtsalt kaks korda tihedamini täita. Minu hüüdnimi Padakonn pärineb meie kurameerimisaegsetest õrnustest ja on lühend Paksust Limasest Padakonnast. Meil on neli last, Jack, Jim, Kate ja Harry, kes olid sel ajal alla kümne aasta vanad.

Meie üleviimine Kreekast terendas ähvardavalt silmapiiril – tõenäoliselt kas Frankfurti või Pittsburghi. Me rääkisime omavahel paigalejäämisest või sellest, et meil oleks vähemalt koht, kuhu tagasi tulla. Meie unistuseks oli pisike valgeks lubjatud majake sinise ukse ja siniste aknaluukidega puutumatul saarel maalilises külas, supelranna lähedal, kus tavern asuks kohe nurga taga.

Aga kuidas küll läks nõnda, et lõpuks jõudsime me Horio-nimelise küla kohal mäeveerul asetsevatesse kokkukukkunud varemetesse – kohta, kus polnud ei teed, vett ega elektrit, ei katust, põrandat, uksi ega aknaid, kuid see-eest kahekümneaastane lasu kitsesõnnikut?

TEE VAREMETESSE

Ajax juhtis mu ümber oma lihakarni nurga mudasele külatänavale. Ta hüples piki kuivemaid kohti, et oma läikivaid lakk-kingi puhtana hoida, käed tasakaalu hoidmiseks graatsiliselt välja sirutatud. Samamoodi püüdsin mina säästa oma uusi kõrbesaapaid. Näis, nagu oleksime harjutanud „*Singing in the Rain*” jaoks. Mõlemal pool teed olid majad uues Egeuse stiilis – ühekorruselised vaiadel betoonkuubikud, mille lamekatustest turritasid välja roostes terasvarvad, et oleks võimalik ehitada peale uusi korruseid, kui omanikel selleks raha tekib.

Viiekümne jardi pärast majad lõppesid ning me jõudsime uuele betoonteele, mida ääristasid granaadipuud ja küpressid. Paljud matkajad on säärase tee jalge alla võtnud, arvates, et nii pääseb linnast välja – teadmata, et parim tee külas viib tavaliselt surnuaiale. Kärmelt risti ette lüües kiirustas Ajax kalmistuvärvavatest mööda ning suundus ülesmärke viivale kitsale ja käänulisele muularajale, mida ääristasid kitsemuraka- ja viirpuupõõsad. Tal oli lihunikele nii iseloomulik punetav nägu ning tema priske vats oli puhevil teksapükste rihma kohal, kuid ta oli paremas vormis kui mina sel ajal.

Mördita laotud kivimüürid ja viirpuupõõsad mõlemal pool teed olid nii kõrged, et ma ei näinud, kuhu me läksime. Kui ma arvasin, et Ajax ei näe, sooritasin ma väikesi hüppeid, jalad koos – nagu laps, et näha, mis teisel pool on. Hele aprillipäike murdis uuesti pilvedest läbi, mesilased sumisesid ja erksavärvilised kiilid süstisid kahanevate

vihmaveelompide kohal. Igast pisemastki müüripraost ja õnarusest puhkesid lilled. Nagu ämbritäis vett, mis vanale plaatpõrandale läigatatuna selle värvid uuesti esile toob, äratas kevadine vihmavaling ellu Kreeka joobnustavad lõhnad. Metsiku pune ja aedliivatee, piiniate ja küpresside, kevadlillede ja niiske rohu lõhnpuhangud ning kõikjal hõljuv värskelt kastetud mulla mineraalne, komposteeruv, rammus hõng suutis enda alla matta isegi Ajaxi kõlmi vee aroomi. Lõpuks jõudsi me väiksele tasandikule, millel asus vanade kivimajade kobar.

„Siin see ongi,” ütles Ajax.

Ma oletan, et ta pidas mu jahmunud vaikimist sõnatuks imetluseks. See nägi välja nagu unustatud sopike kusagilt Balkani sõjatosoonist. Paaril majal olid veel katused peal. Ülejäänud olid jõudnud kokkuvarisemise erinevatesse staadiumidesse. Mõnest polnud muud järele jäänud kui ainult kivihunnikud ja palgijupid. Ühest majast oli säilinud sein koos kamina, akende ja kappidega, mis asusid jaburalt kättesaamatus kohas, seal, kus varem oli olnud ülemine korrus. Viigipuud ja karuohakad vohasid müürijäänuste vahel ning prahis sonkisid kitsed. Ainuke terveksjäänud hoone oli väike valgeks lubjatud kabel, parkümmend jalga mööda mäge allapoole.

Ajax viipas, et ma järgneksin talle maja juurde, mis asus kabelile kõige lähemal. See oli kahekorruseline, jardipaksuste rohmakate kiviseinte ja massiivsetest murtud kiviplaatidest kaldkatusega. Pool katusest oli sisse langenud ning purunenud kivitükid vedelesid maapinnal. Maja ees kasvas mandlipuu, mille latv ulatus umbes teise korruse aknalauani. Alumist korrust, millel oli ainult üks väike aken, oli kasutatud loomalaudana ning veini, õli ja vilja hoiuruumina. Eluruumidesse teisel korrusel pääses mööda külgmist laia kivitreppe, mis oli mattunud viigipuu hallidesse, väändunud pussakatesse okstesse. Trepi ees, keset õue, ümbritsetuna tahumata postidele tõmmatud traatvõrgust, kükitas iidne oliivipuu, niisama pikk kui lai; sõrajalgedega kirjatud pinnas oli näritud paljaks ning kaetud ühtlaselt šokolaadpruunide sõnnikukuulikeste paksu kihiga.

„Schön, nich’?” küsis Ajax.

Ma ei teadnud, mida talle vastata. Tegelikult teadsin küll: *Kui sa arvad, et ma selle kokkukukkunud kitsekuudi ära ostan, siis oled sa püstitihull.* Kuid ma ei öelnud seda. Mind oli kasvatatud mitte ütleva seda, mida ma mõtlen. Selle asemel kasutasin ma klassikalist inglise väljendit, tähistamaks mittenõustumist.

„Väga huvitav,” ütlesin ma.

„Ilus maja.”

„Miks sa ei elama siin sina ise?” Mu kreeka keel oli kehvapoolne, kuid mõte pidi olema selge. Ta vaatas mulle otsa, justkui oleksin ma peast soe.

„Minu maja on kaupluse kõrval. Mul on elekter sees. Mul on kolm vannituba. Aga siin on väga vaikne, väga rahulik. See on erakordselt ilus koht.”

See ei veennud mind. Me kõik teame, et asukoht, asukoht ja veelkord asukoht on kinnisvara juures kolm kõige määravamat asja, kuid seinad ja katus on nimekirjas ka üpris tähtsatel kohtadel. Ajax tõmbas välja ühe vaia, viskas traatvõrgu eemale, nii et me saime tippida kikivarbail üle kitsesõnniku eesukseni. Ma küürutasin jämeda oliivipuust ukse silluse alt läbi ning jäin hingetuks kitsede ja mädanevate õlgede läppunud haisust, mis lehvis ja liikus siin nagu elus asi. Läbi suu hingates tulin ma uuesti välja ja järgnesin Ajaxile välistrepist üles, rajades teed läbi viigipuukoste, mis trepi kohal kasvasid. Mulle pole viigipuulehed kunagi meeldinud, need raspeldavad nagu kassi keel. Ajax lükkas pehkinud ukse lahti ning jäi kinnisvaraagendi teatraalse käeliigutuse saatel selle kõrvale seisma.

„Ettevaatust. Ärge põrandast läbi kukkuge!”

Põrandat, millest läbi kukkuda, polnud kuigivõrd järele jäänud, ainult mõned laagijupid, mille all oli kitsesõnniku järele haisev auk. Me seisime kivist lävepakul nagu trapetsiakrobaadid, kes valmistuvad hüppeks. Ruum oli pikk, neljakandiline, mureneva kaminaga ühes otsas ja kahe aknaga teises. Kõik, mis oli katusest säilinud, rippus

nagu vettinud telk pragunenud taladel, ja seda hoidis koos suitsust mustunud roost lagi. Mõnedes kohtades oli krohv rohmakateelt kiviseintelt maha kukkunud, teistes kohtades oli see värske ja valge – selle oli puhtaks pesnud mööda seinu allavalguv vihm.

„Vaadake. Mida te arvate?”

„Väga kena,” vastasin ma inglise keeles, kuid iroonia läks kaduma. Ajax kaevus sügavale oma inglise sõnavarasse.

„Väega kena. Erilane.”

„Eriline on ta jah.”

„Siin on nii kena ja jahe. All külas on liiklus ja televisioon ja lärm.”

„Ja katused ja põrandad ja aknad.”

„See on vana. Teie välismaalased armastate ju kõike vana.”

Ta silus oma ilusaid musti vuntse. Minu kreeka keel ei olnud küllalt hea talle seletamiseks, et me ei armasta mitte vanu asju, vaid asju, mis on ainult pealtnäha vanad; ning et inglise traditsioonidelembus on nostalgiline igatsus kujutletava mineviku, mitte tegeliku elu ebamugavuste ja mahajäämuse järele.

„Lihtne elu. *Spessial*. Selles toas elas üheksa hinge. Po-po-po.”

Ma maadlesin oma kreeka keelega. „Miks enam siin ei elama edasi?”

„Häh. Me oleme nüüd eurooplased.”

Koht oli varemetes. See nõudnuks kuude kaupa tööügamist. Siin polnud veevärki, elektrit, telefoni. Kuhu ma oma kirjutusmasina pistiku torkaksin? Lihtne elu oli ju väga tore, aga ma oleksin eelistanud, et teised inimesed elavad seda minu eest ja kirjutavad sellest raamatuid. Ja ikkagi ei leidnud ma õigeid sõnu, et Ajaxit pikalt saata. Et mitte tummahambana seista, astusin ma piki laagijuppi tuppa, hoides samal ajal ukseraamist kinni.

Nüüd avanes mulle vaade eesakendest välja. Tuultest ja vihmast räsitud raamid avanesid. Klaasid oli mõranenud ja luugid ripakil. Kuid nende täiuslikkusest kaugel akende raamistuses paistis täiuslik

maastik. Vanade majade varemed ja uue Horio betoonehitised olid kadunud, neid varjasid puud ja lambatara mäeveerul. Vihmahoog oli õhu puhtaks löönud ja õhtupäike kaldas kogu vaatepilti.

Esiplaanil olid mandlipuud õites ja tilluke kabel oliivipuude helkleva roheluse ning tärkavate mooruspuude taustal. Allpool mäeküljel oli kivist majake terrakotakatusega, ja korstnast tõusis suitsujuga. Terrassi kattis pahklik viinapuu ja tagapool karjamaal sõi lehm. Keskplaani oli sõõrjas tasandik põldude ja puuviljaedade lapitekiga. Keskel lebas koonusekujuline kungas, mille tipus oli neljakandiline kivist torn. Selle ümber näsis lambakari rohtu. Tagapool olid rohekad ja hallikad ja purpursed mäed ning nende vahelt paistis meri.

Maastik näis ühtaegu tühi ja tiine. See imes mu endasse nagu klassikaline maastikumaal tillukese inimfiguuri, kes jääb oma tausta suursugususele kõvasti alla, kuid keda on vaja, et anda sellele mõõdet ja sisu. Kõõludes mustava sügaviku ja kitsehaisu kohal, tundsin ma peapööritust. Janunesin nii väga selle idüllilise maailma järele. Ihkasin akendele lähemale pääseda, et veenduda oma nägemuse tõelisuses, kuid kuristik oli liiga lai.

Ma sündisin ja kasvasin üles Birminghamis. Minu kõige varasemad mälestused on kirikakramurust Yardley paarismaja ees Coventry Roadil, kreemikatest kahekorruselistest bussidest; sellest, kuidas ma magamistoa akende siseküljelt jäällilli maha kraapisin, et näha tossavaid korstnapitse, Birminghami vana Bull Ringi. Hiljem tulid Solihulli toretsevad aiad, suletud õued ja tupiktänavad koos pagemistega Warwickshire'i lauskjate haljaste väljade ja hekkide ja kanalikallaste juurde, kus seisis väikesed vanadest punatelistest majad. Sarnaselt Odüsseusega, kes rändas oma legendaarsel koduteel Troojast Ithakale, oleks minu elu eesmärk pidanud olema Acocks Green.

Siiski oli minu sees sel kohal, kus oleks pidanud olema kodu, Birminghami kujuline tühimik. Seda, mismoodi täitus see vaatega

Kreeka aknast, ei suuda ma tänaseni seletada. Ehk olid need nägemused Arkaadiast Birminghami kunstimuuseumis, kuhu isa mind ikka viis, kui me linnas käisime? Kes teab?

Pool tundi hiljem, kabeli kõrval, kitsede valvsa pilgu all, alistusin ma kehvast kreeka keeles ja ainult moepärast vastu punnides oma saatusele.

„Nii, härra John, mis sa arvad?” Ajax läks viisakalt teietamiselt üle kodusele sinatamisele. Me olime nüüd sõbrad. Me olime kaasosalised. „Maja on sinu. Ma tean välismaalasi Düsseldorfis, kes oleksid nõus andma purihambad suust majakese eest Kreeka saarel. See on nende unistus. Valgekclubjatud seinad, punane kivikatus, sinised luugid, oliivipuu, viinapuuväädid ukse kohal, geraaniumipott trepil, mäed silmapiiril, sügavsinine meri. Nuusuta vaid oregaano ja piinia lõhna.”

„Seinad mitte valged. Katus *kaputt*. Luugid katki.”

„See on tühiasi. Kuu aega tööd ja võid sisse kolida.”

Ta küünitask kõrgemale ja pani mulle käe õlale. Oma üllatuseks ei tõmbunudki ma puudutusest tagasi oma kesta, nagu ma Inglismaal oleksin teinud. Ehkki ma olin pikem kui tema, oli mul tunne, justkui embaks mind minust suurem mees.

„Varsti lähen ma Inglismaale tagasi.”

„Võta tükike Kreekat endaga kaasa, siin oma südames.” Oma vaba käega laksas ta vastu mu Marks and Spencersi linase pintsaku rinnataskut, kus rahakott käib. „Ja jäta endast tükike maha siia Kreekasse. Sa oled välismaalane, sina tead, kuidas asjad käivad. Mina olen lihtne mees, kuid ma olen kindel, et sa ei kahetse.”

„Mul pole raha. Kuidas ma osta saan?”

„Kes sest rahast hoolib?! Sa oled mu sõber.”

Sa oled mu sõber. Keegi polnud mulle pärast algkooli lõppu niimoodi öelnud.

„Väega odav. Väega odav.”

„Ma ju ütlesin, et mul on vähe raha.”

„Palju sul siis on?”

„Mitte piisavalt.”

„Kui palju?”

„Kakssada tuhat.”

„Okei. Ma võtan su pakkumise vastu. Tingisid hea hinna välja, Johnny!”

„Kuidas teadma, et see hea hind on? Maja. Liiga odav. Liiga kallid.” Ma üritasin leida tingimiseks sobivaid sõnu, aga need vähesed, mida ma teadsin, olid koos minu terve mõistusega ära auranud. Ajax ilmutas solvatud eneseuhkuse selgeid tundemärke – tema pruunid silmad muutusid etteheitvaks, suunurgad vajusid alla ning ta sirutas avatud peopesadega käed välja.

„Mu sõber, selle raha eest ei saa sa kasutatud autotki. Küsi ükskõik kelle käest. Küsi, kas Ajax on kunagi kedagi petnud.” Seekord tagus ta endale vastu rinda kohal, kus tema rahakott oleks pidanud olema.

„Oota...” Mu pea oli tühjaks kühveldatud ning keel justkui ära lõigatud. Polnud jäänud midagi peale tühjuse ja valguse. Tema käsi oli jälle ümber mu õlgade.

„Sa ei kahetse seda. Meist saavad naabrid. Meil saab olema üks kodumaa. Meist saavad sõbrad.”

„*Ef-hari-sto*,” oli kõik, mida suutsin kuuldavale tuua. „Täna sind.”

PEREASJAD

S el ajal elasime me Kifissias, Ateena eeslinnas. Kuni viimase ajani oli see olnud unine suvituskoht kõrgklassi ateenlastele, kes põgenesid linnaleitsaku eest Pendeli mäe jalamil kasvavate piiniate varju mõnusa tuulekese kätte. Peatänaval asuv Rooma matusepaik andis sellele Kifissiale tooni, ning süngetes häärberites ja mausoleumilaadsetes pansionides kummitasid päeva ajal muldvanad kostüümides daamid ja laitmatutes ülikondades härrasmehed.

Öösel ärkas ellu teistsugune Kifissia. Aastaringgelt sõideti siia kas autode või väikese metrooga, *elektrikoga*, et anduda Kreeka rahvuslikule ajaviitele – söömisele. Pärast sissejuhatavat jalutuskäiku, et saada seedemahlad liikvele, võeti istet mõnes kohalikus tavernis, mis olid tuntud kui parimad kogu Ateenas. Umbes kesköö paiku võeti ette veel üks väike jalutuskäik Varsosesse, kus valmistatud jogurt ja piimapudingid olid kuulsad kogu Atikas. Toitu manustati vestluse saatel, mis polnud alati sõbralikult seltskondlik. Sageli nähti poliitikuid, pankureid ja ärimehi tsatsiki juures lepinguid sõlmivat või teineteist vastastikku alt tõmbavat.

Kui meie seitsmekümnendate aastate keskel sinna jõudsimel, lammutati vanu häärberid ja künti üles nende aedu, et teha ruumi kortermajadele. Arendustegevust kihutasid takka sisserändajad nagu meie, kelle äritegevus oli Lähis-Idas ning kes oleksid elama asunud Beirutisse, kui see traagiline linn poleks olnud nii enasthävitatav.

Kreeklased ja välismaalased elasid paralleelsetes maailmades, mida eraldasid keel ja kombed. Kreeklased alustasid tööd kell seitse, välismaalased kell üheksa. Kreeklased lõpetasid töö kell kolm ja läksid koju lõunale. Välismaalased lõpetasid kell kuus ja läksid koju õhtust sööma. Kreeklased heitsid pärastlõunal pikali ja tõusid kohvijoomiseks, kui välismaalased napsi võtsid. Kreeklased läksid välja õhtustama, kui välismaalased väljusid tavernist, et minna koju magama. Ameerika Klubi oli mõeldud nende jaoks, kes eelistasid süüa kell kuus õhtusööki ja pühapäevahommikul brantši, et hoiduda kreeklaste ja nende keelega sekeldamisest saadavast stressist. Ülejäänud välisseltskond oli tugevasti klannistunud, keskendudes ümber erinevate rahvuslike koolide. Meie oma kandis nime Briti Saatkonna Püha Katariina Kool, eeskujulik algkool ja ühtlasi nurgake Kreekast, mis jääb igaveseks ajaks Inglismaaks.

Mõte osta endale koht Kreekas polnud siiski täiesti laest võetud. Paar kuud varem olime palkonil tähistanud perekondlikku tähtpäeva.

„Kas te teate, miks me seda korraldame?” küsis Arfa, kui šampanjapudeli kork oliivipuuvõrassa lendas.

„Sest te olete alkohoolikud,” vastas Jack, vanim meie lastest. Koolis oli talle hakatud pidama rõõmurikkumistunde suitsetamisest, joomisest ja seksist.

„Oh ei,” ütles Arfa, kastes sõrmi mahavalgunud kihiseva vedeliku läbipaistvasse lombikesse ja neid limpsides.

„Täna on teie pulma-aastapäev,” pakkus Jim, vanuselt järgmine poeg.

„Aastapäev. Just nimelt. Issi ja mina oleme kümme aastat õnnelikus abielus olnud.”

Neli väikest nägu vahtisid oma helesiniste silmadega meile otsa, juuksed aastaringses päikeses heledaks pleekinud.

„Teie küll õnnelikus abielus ei ole,” ütles Kate, meie tütar. „Kui

issi siin on, siis vaidlete te kogu aeg. Sa viskasid teda täna hommikul värvipotiga.”

Üle klaasiserva valgus veelgi vahtu. Arfa ja mina jäime teineteisele kivinenult otsa vaatama, teadmata, kas nutta või naerda. Vastastikune tögamine oli meie omavahelisse vestlusse niivõrd juurdunud, et me polnud kunagi mõelnudki, kuidas see lastele võis paista.

„See pole vaidlemine, Kate. See on arutelu. Ja see oli kõigest guaššvärv. Igatahes on kümme aastat kooselamiseks pikk aeg.”

„Issi ei ela ju meiega koos. Ta elab seal üleval,” ütles Harry, kõige noorem. Ta osutas koobaltsinisesse taevasse. Vahtu valgus nüüd ka üle teise klaasi ääre. Eelmisel nädalal oli meil olnud jutuajamine hamstrite ja vanaisade teemal, kes elavad taevas koos Jeesusega. Ega ta ometi arvanud, et ka mina surnud olen?

„Ta mõtleb lennukit,” selgitas Arfa. „Iga kord, kui lennuk üle lendab, siis räägivad nad, et seal sa eladki.”

„Kallikesed, issi ja emme armastavad teineteist väga ja meie kõik elame koos,” ütlesin ma, üritades mõjuda veenvalt. „Noh, joome selle terviseks.”

Ma valasin vahtu nelja plasttopsi ja täitsin ka meie kahe klaasid ääreni ning me lõime abieluõnne terviseks kokku – mitte eriti rahuldavate tulemustega, sest plastik ei kõlise kuigi hästi. Üleüldse oli see pidu sordiini all.

Uppununa sumedasse kuuvalgusse, jasmiiinilõhna ja sentimentaalsusse, pärast seda kui lapsed olid magama läinud, lamasime me kanvaatoolides, jalad palkoni rinnatisel, silmitsesime kalkvel pilgul oliivipuid ning arutlesime oma tuleviku üle vähimagi nagina või nöökimiseta.

„Nii ongi,” ütlesin ma, „ma teen lõpu. Ma ei taha oma perekonnale võõraks jääda. Me peame korraliku kodu looma.”

„Kuidas me elama hakkame?”

„Ma hakkam kirjutama. Kartuleid kasvatama. Ükskõik mida. Ma

teen seda ainult raha pärast. Võtan tasulise loomingulise puhkuse – vaatame, kuidas läheb.”

„Olgu. Mina hakkan jälle juuraga tegelema.”

„Sul ei jätku praktikat.”

„Pärast nelja lapse ja Kreeka koristajaga toimetulekut saan ma kohtunikest iga kell jagu.”

„Meil tuleb tõenäoliselt mõneks ajaks Londonisse tagasi minna. Kuniks oleme asjad ära korraldanud.”

„Ma ei taha Kreekast lahkuda. Siin olen ma kõige õnnelikum olnud.”

„Meil saab siin alati kodu olema. Ma luban seda sulle.”

Niimoodi langetasimegi otsuse, et niipea kui meid Ateenast üle viiakse, võtan ma aasta vabaks oma tööst, mis seisnes Lähis-Idas ringi reisimises ning me ostame maja Kreekas, kus saab alati olema meie kodu, ükskõik kus me parasjagu ka ei elaks.

Me hakkasime hoolikalt ja süstemaatiliselt maja otsima. Me pidasime elavaid perekondlikke diskussioone, üritades ühildada laste vaatenurka vanemate omaga. Ühel pool oli luksusvilla kaabeltelevisiooni, ujumisbasseini ja inglise keelt kõnelevate lastega, kellega saaks mängida; teisel pool maaliline, valgeks lubjatud siniste aknaluukidega külatareke mere ääres ja taverni lähedal. Me koostasime nimekirju saare- ja mandriküladest, puurisime kaarte ja praamide sõiduplaane, planeerisime nädalalõpu-väljasõite. Esimene nauding, mida see maja pidi pakkuma, oli tema otsimine.

Enne kohtumist Lihunik Ajaxiga olime me juba mõned korrad Euboial käinud – saarel, kus paikneb Horio küla. See jääb Ateenast vähem kui kolme sõidutunni kaugusele. Kitsuke saar pisut üle 100 miili pikk, Kreekas suuruselt teine Kreeta järel. Piki saart kulgeb mäeahelik. Mägise selgroo idapoolsel küljel loksab Egeuse avameri. Rannik on liigendatud, järskude kaljude ja üksikute vaiksete sadamatega. Teisel pool on Euboia laht, mis eraldab seda Atika maismaast. Siin on palju

väikesi lahesoppe ja ankrukohti, ning kahelt poolt kaitstud veed on tavaliselt tüüned. Kui teil varasem teadmine puudus, on mõistetav kui peate Euboia mandri osaks. Pöörsild üle Euboia lahe saare pealinna Chalkída juures, ranniku keskel, on kõigest 40 jardi pikk.

Klassikalisel ajajärgul kirjutati Euboia nime Euboea, mis tähendab „lehmadele hea”. Võite kohata inimesi, kelle nimi on Negroponte – nii oli saare nimi, kui siin valitsesid veneetslased ja seejärel türklased aastatel umbes 1200–1830. Kui teil itaalia keelest vähegi aimu on, siis on ilmselge, et see tähendab musta silda, ja nii ka mina oma perekonda esimesel külaskäigul informeerisin.

„Pole tõsi,” parandas Arfa, „see on itaaliapärase mugandus sõnast Euripos, kanali nimest, mis silla all voolab.”

„Jälle mööda, issi,” laulis koor.

„Täna, kallis. Kas sa sooviksid jätkata?”

„Ei kallis, sul läheb ju nii kenasti.”

Te peaksite juba teadma, et meie vahel tähendab sõna „kallis” pigem provokatsiooni kui hellitust.

„Euripose kanalit on juba tuhandeid aastaid maailmaimeks peetud,” laususin ma, kui me üle pöörsilla käsipuu kummardusime.

„Miks siis?” küsis Jack, vanim, üllatumata.

„Siin on trolle,” ütles Jim väikese Harry rõõmuks, kes nägi õudusunenägusid sillal varitsevast hirmsast muinasjututrollist.

„Vesi voolab siin algul ühes ja siis teises suunas. Mõnikord muudab see iga tund suunda.”

„Miks?” küsis Jack.

„Keegi ei tea seda. Vahemeres tõuse ja mõõnu pole. See on müsteerium. Kes teab, kes Aristoteles oli?”

„Ta on hoidja minu lasteaias,” sõnas Harry kärmelt, õnnelik, et sai vahelduseks esimesena vastata.

„Ta oli ka kuulus filosoof. Ta oli ilmselt kõige mõjukam filosoof ja teadlane Euroopas kuni 18. sajandini. Ning tema oli Aleksander Suure eraõpetaja.”

Kuna üks tema eesnimedest oli Alexander, nägi Harry järgmist väärt võimalust kuulsust koguda, kuid niipea kui ta suu avas, sulges selle tema vanem õde.

„Kuss. Sina oled Aleksander Tillu.”

„Räägitakse, et Aristoteles suri siin, Chalkídas. Ta ei suutnud Euripose müsteeriumi lahendada ja oli sedavõrd masendatud, et hüppas siin vette ja uppus.”

„Miks?” küsis Jack.

„Kas sina siis ei muutu pahuraks, kui ei oska kooliülesandeid lahendada?”

„Näh. Ma võtan lihtsalt järgmise,” vastas Jim.

„Nii et mida te arvate, miks vool suunda muudab?” küsis Arfa.

„Kuule emme, ütle lihtsalt ära. Koolis käib ikka nii. Kui sa oleksid arvanud, et me teame, siis poleks sa ju küsinud,” kaebas Jack.

„Ja sina, issi, ära räägi midagi. Me ei taha mingit enslapeediat,” lisas Jim.

„Ma ei tea, miks see suunda muudab. Keegi ei tea. Isegi tänase päevani,” vastasin ma.

„Näe, nemad ka andsid alla ja võtsid järgmise ülesande,” kommenteeris Jim.

„Euripos tähendab vanas kreeka keeles kiiret hoovust,” lisas Arfa.

„Niipalju nad siis teadsidki,” ütles Kate ja viskas tühja Smarties' toru ajaloolistesse voogudesse sihitult ringiratast hulpima. Pärast loengut risustamise teemal – sõna, mis tähistas tollal keskkonna-alast teadlikkust, jätkasime me oma müstiliste vete uuringut.

„Varsti hakkab see pöörduma,” ütlesin ma.

„Ei hakka,” oli Jack vastu.

„Küll ta pöördub. Vaadake ainult.”

„Kui kaua me peame vaatama?” päris Kate.

„Liiga palav on,” ütlesid nad kõik koos.

Ja nõnda jätkus silmaringi avardamise protsess. Kui see kõlab

ebarealistlikuna, siis nii see ongi. Läheks liiga tüütuks kirjeldada kõiki ohkeid, oigeid, kordusi ja vahele hüüdeid nagu: „*jäta järele... ta kiusab... kui sa veel nii teed, saadan su tagasi autosse... sa ei tea, kus see on olnud... pühi see otsekohe ära... ta näpistas/lõi/müksas/torkis/tagus/tõukas/hammustas/küünistas mind... mul on palav/janu/nälg/... ma olen väsinud/tüdinud... ma lähen lõhki... võta see oma ninast/suust/kõrvast/tagumikust välja*” – ja muud sellist, mis tavaliselt elavdab vestlust lastega perekondades.

Lastel oli loomulikult õigus. Oli liiga palav, et istuda ja oodata mõistatuslike vete pöördumist, nii võtsime me istet kohviku varjulisel terrassil, et saada jäätist, limonaadi ja pääseda tualetti. Siiski polnud ka kogu lüripimise, sehkendamise, pühkimise ja segaduse keskel, mis sellega kaasnes, pääsu silmaringi avardamisest.

„Te teate ju Odüsseust ja Achilleust,” ütlesin ma.

„Jajah, me oleme multikat näinud.” (Sellele järgnes mõõgavõitluse simulatsioon koos heliefektide ja ähvardustega: „Kui sa selle jäätise maha pillad, siis uut ma sulle ei osta!”.)

„Homeroose järgi on seal see koht, kus kreeklased asusid tuhande laevaga Trooja peale purjetama. Seda kutsuti Auliseks.” Ma vehkisin oma jäätisetuutuga umbes Chalkída tsemenditehase, õlirafineerimistehase ja kuivdoki suunas, ning nemad tõmbasid silmad päikesesse vaadates kissi. „Kes teab veel muid kreeka nimesid?”

„Helena,” pakkus Kate.

„Tema oli ju tüdruk,” kurtis Jim.

„Ta oli kõige ilusam naine maailmas,” lisis Jack.

„Nagu sina, emme,” ütles väike Harry.

„Pugeja!” kajas koor.

„Ta põgenes Troojasse koos ilusa troojalasega, kelle nimi oli Paris...”

„Me oleme Pariisis käinud,” tõstis Harry oma häälekest.

„... ja tema abikaasa Menelaos alustas sõda, et teda tagasi saada. See kestis kümme aastat.”

„Miks nad siis ei lahutanud? Stephanie ema ju lahutas,” imestas Kate.

„Aga keda te veel teate?”

„Aggy Nemanemanon,” vastas Harry.

„Õigus. Agamemnon. Tema oli Mükeene kuningas ja kõikide kreeklaste juht.”

„Ja Hektor,” sõnas Jim.

„Hektori tappis Achilleus,” jätkas Jim, ning see sai märguandeks suuremat sorti lahingule Trooja legendikel, mis kanti nüüd jälle kord uuesti ette.